

Muovipakkausten kulutuksen vähentäminen - hanke

Suomen ympäristökeskus

Tero Heinonen & Jaana Sorvari

22.6.2020

S Y K E

Hankkeen vaiheet

Vaihe 1

Selvitys muiden maiden kulutuksen vähentämistoimista ja suunnitelmista

- Sähköpostikyselyt, (kirjallisuus)

Vaihe 2

Tunnistettujen kulutuksen vähentämistoimien tarkentaminen

- Webropol-kysely
- täydentävät haastattelut

Vaihe 3

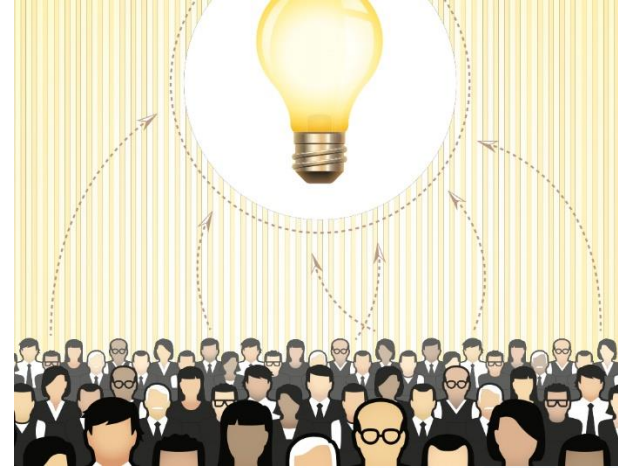
Tunnistettujen kulutuksen vähentämistoimien vaikuttavuuden, vaikutusten ja toteuttamiskelpoisuuden arviointi

- Kirjallisuus
- Haastattelut, (Webropol-kysely)

Sidosryhmät

- Ravintolat, pikaruokalat, kahvilat, muut anniskelupaikat; näiden etujärjestöt
- Päivittäistavarakaupat ja tukkuliikkeet
- Elintarvikepakkausten valmistajat ja näiden etujärjestöt
- Elintarviketuottajat ja näiden etujärjestöt
- Festivaalien ym. tapahtumien järjestäjät
- Pakkausten kierrätystä toteuttavat yritykset ja näiden etujärjestöt
- Muut järjestöt
- Tutkimuslaitokset ja yliopistot
- Ministeriöt ja viranomaistahot
- Muut

Vaihe 1: muiden maiden vähentämistoimet

- Hollanti
- Itävalta
- Ranska
- Ruotsi
- Saksa
- Tanska

Muut maat – Tanska ja Itävalta

- **Tanska**

- joulukuussa 2018 alkanut plastic action plan (27 erilaista tointia), jonka arvioidaan pitkälle riittävän myös SUP direktiivin näkökulmasta
- Suunnittelevat myös green dealia

- **Itävalta**

- Uusi hallitus on aloittanut tammikuussa
- tavoitteena esim. 20% vähennystavoitteen pakkausjätteelle v. 2025 mennessä
- konkreettisten toimien suunnittelu on vasta alkuvaiheessa

Muut maat – Hollanti

Selvittää mahdollisuuksia

- Kieltää kertakäyttömuovituotteen tarjoaminen maksutta & selvittää, mikä olisi sopiva minimihinta
- Tukea uudelleenkäyttöä tapahtumissa
- Terävöittää kriteerejä julkisiin hankintoihin
- Monitoroida kertakäyttömuovin määrää jätteen joukosta
- Lisäksi vaikutusarviointeja (mm. miten toimet vaikuttaisivat pk-yrityksiin)

Muut maat – Ruotsi

Selvittää mahdollisuuksia

- Kieltää kokonaan muoviset kupit ja ruoka-astiat
- Vaatia uudelleenkäytettäviä vaihtoehtoja muovia sisältäville kupeille ja ruoka-astioille
- Lisäksi vaikutusarviointeja tulossa
- Vuosittainen kappalemääräinen käyttö 500 miljoonan ja 1 miljardin välillä (viite puuttuu)

Muut maat – Saksa

- Mahdollisesti muutoksia pakkauslain kautta kertakäyttöisten kahvikuppien käytölle
- Tarkoituksena kohdentaa vähennystavoitteita tarkemmin joillekin – vielä täsmentymättömille – toimijoille
- Lisäksi ovat laatineet tarkan selvityksen erilaista ohjauskeinoista

Case kertakäyttöiset kahvimukit - Saksa

- Yli 40% asiakkaista kertoi syyksi käytölle vaihtoehtojen puuttumisen
- Toteutettu useita kokeiluhankkeita, joissa erilaisia taloudellisia ohjauskeinoja korvattaessa uudelleen käytettävällä mukilla, mm.:
 - Panttisysteemejä, panttien suuruus vaihtelee
 - Myytäviä uudelleen käytettäviä mukeja: hinta vaihtelee, omia mukeja
 - Alennuksia: juoma, juoma + leipomotuotteet
 - Joitain tuloksia:
 - maksullinen uudelleen käytettävä muki ja sen palautus + 1. kahvi ilmainen + bonusjärjestelmä → huomattava kertakäyttömukien määrän väheneminen
 - pantiton uudelleen käytettävä muki + alennus juomasta + ei tarjolla kertakäyttömukia → mukeja joutui roskiin
- Yleisesti todettu, että
 - menetystä (hinnan nosto) painotetaan enemmän kuin voittoa (alennus)
 - yhdistelmä erilaisia ohjauskeinoja on tehokkain

Vaihe 2: Webropol –kysely

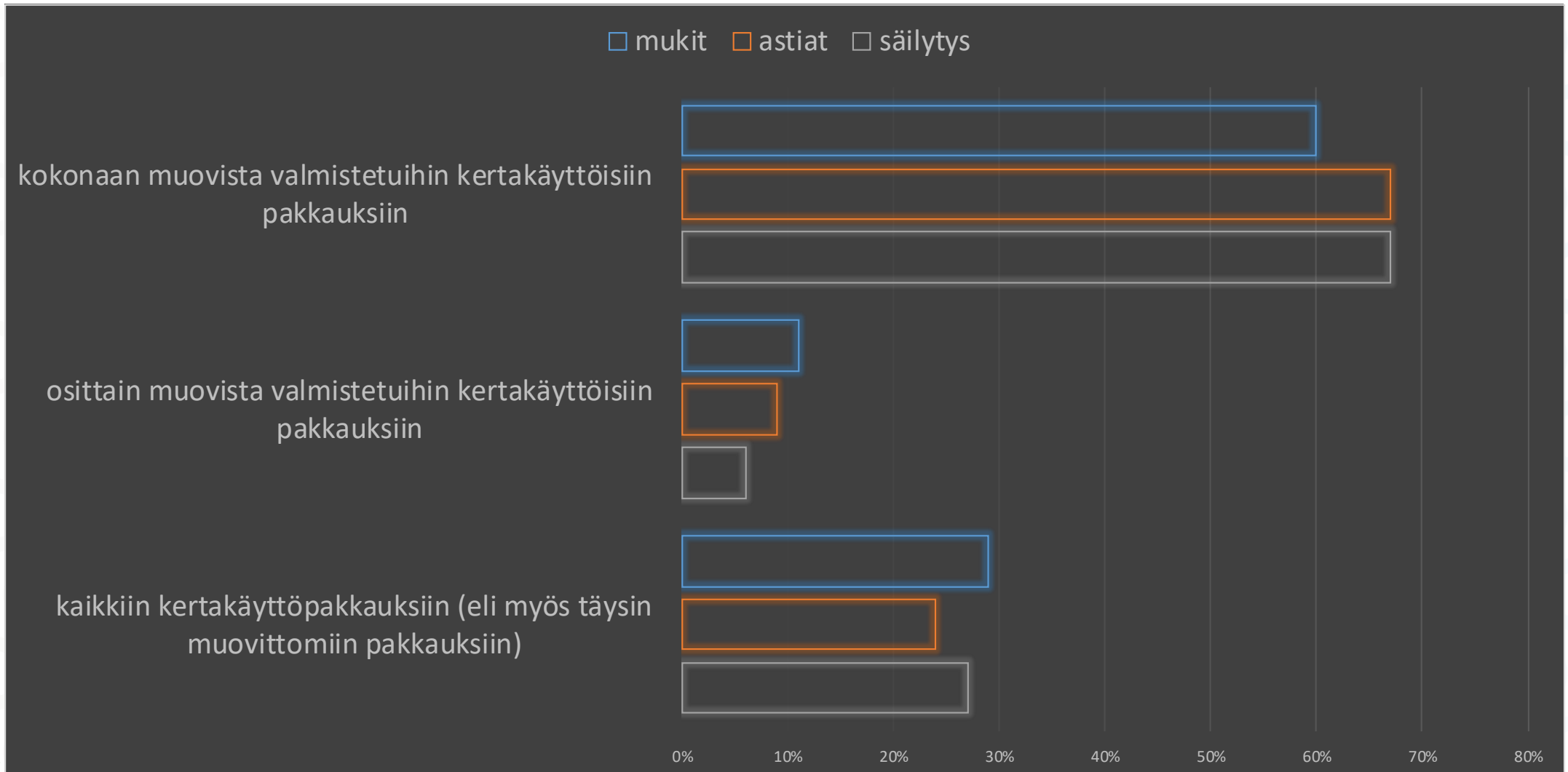

S Y K E

Kyselyn alustavia tuloksia

Kysely – Mihin kohdistaa ohjauskeinot?

Kysely - ohjauskeinot

a. *kielto*: kertakäyttöisten muovista valmistettujen pakkausten ehdoton kielto

b. *määrärajoitus*: kertakäyttöisten muovista valmistettujen pakkausten myynnin lukumäärään sidottu rajoitus

c. *pitoisuusrajoitus*: kertakäyttöisille pakkauksille asetettu suurin sallittu muovin pitoisuus

d. *mainonnan rajoitus*: kertakäyttöisten, muovista valmistettujen pakkausten mainonnan rajoittaminen

e. *ensisijaisuusvelvoite*: myyjälle velvoite tarjota ensisijaisesti muuta kuin muovista valmistettua kertakäyttöistä pakkausta (uudelleenkäytettävä pakkaus tai vaihtoehtoisesta materiaalista valmistettu kertakäyttöinen pakkaus). Asiakkaalla olisi pyytäessään mahdollisuus saada muovista valmistettu pakkaus.

f. *vaihtoehtovelvoite*: myyjälle velvoite asiakkaan pyynnöstä tarjota vaihtoehtoinen pakkaus (uudelleenkäytettävä pakkaus tai vaihtoehtoisesta materiaalista valmistettu kertakäyttöinen pakkaus). Myyjä saisi kuitenkin itse päättää, mikä pakkausmateriaali olisi ensisijainen.

g. *verotus*: kertakäyttöisten muovista valmistettujen pakkausten verotus

h. *lisämaksuvelvoite myyjälle*: asiakkaalle näkyvä, elintarvikkeen hintaan lisätty erillinen maksu muovista valmistetusta kertakäyttöpakkauksesta

i. *hinnanalennusvelvoite myyjälle*: asiakkaalle näkyvä alennus elintarvikkeen hinnasta, mikäli valitaan vaihtoehtoinen pakkaus (uudelleenkäytettävä pakkaus tai vaihtoehtoisesta materiaalista valmistettu kertakäyttöinen pakkaus)

j. *julkisten hankintojen kriteerit*: muovista valmistettujen kertakäyttöisten pakkausten hankinnan kriteerien määrittely julkisille hankinnoille (esim. oppilaitokset, sairaalat)

k. *vapaaeht. green deal -sopimukset*: yritysten sitoutuminen erikseen laadittavien sopimusten tavoitteisiin sekä näissä sopimuksissa määriteltyihin toimenpiteisiin. Green deal sopimuksessa voidaan yhdistellä eri keinoja esim. tiettyjen muovituotteiden kulutuksen vähentämiseksi

l. *ecodesign*: velvoite ottaa huomioon koko elinkaaren aikaiset ympäristövaikutukset muovista valmistettujen kertakäyttöpakkausten suunnittelussa

m. *koulutus*: pakkausten suunnittelusta, tuotannosta, jakelusta ja myynnistä vastaavien henkilöiden koulutus

n. *valistus*: kuluttajiin kohdistettavat valistustoimenpiteet

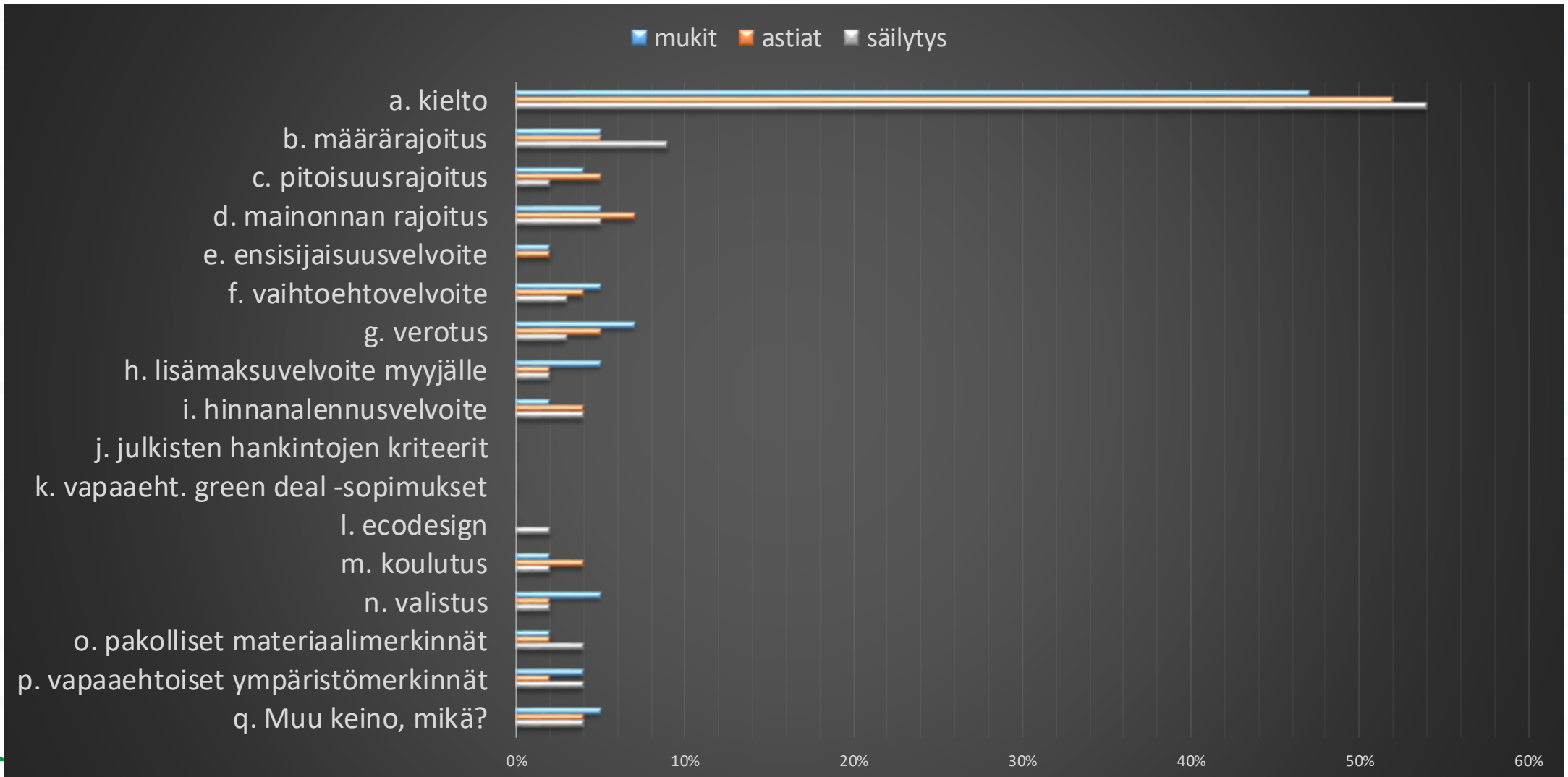
o. *pakolliset materiaalimerkinnät*: selkeät muovista ja roskaantumisesta varoittavat merkinnät muovisille kertakäyttöpakkauksille

p. *vapaaehtoiset ympäristömerkinnät*: korvaavista materiaaleista valmistettujen tai uudelleen käytettävien pakkauksien vapaaehtoinen ympäristömerkintä (esim. Joutsen -merkki)

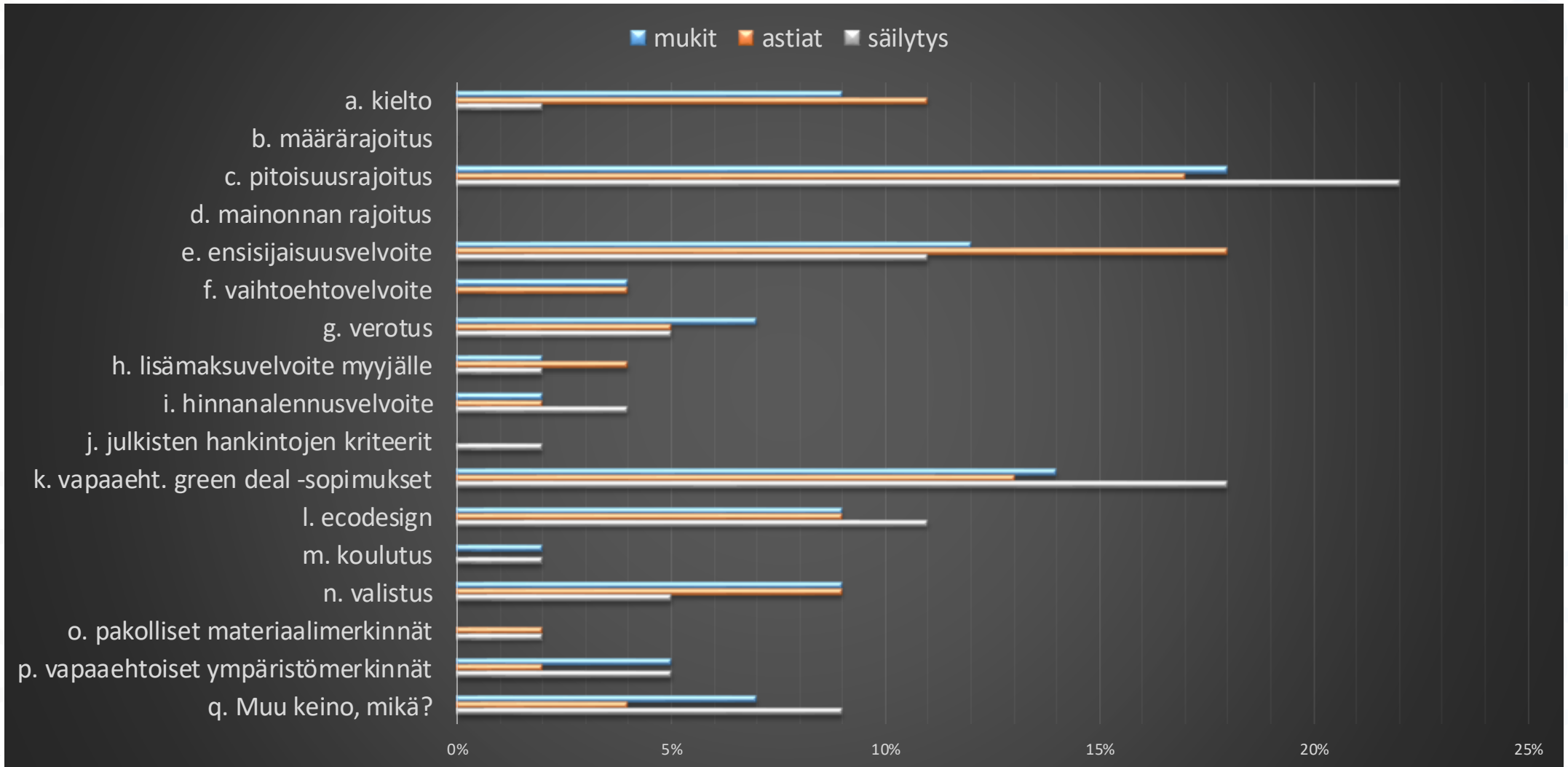
q. *Muu keino, mikä?*

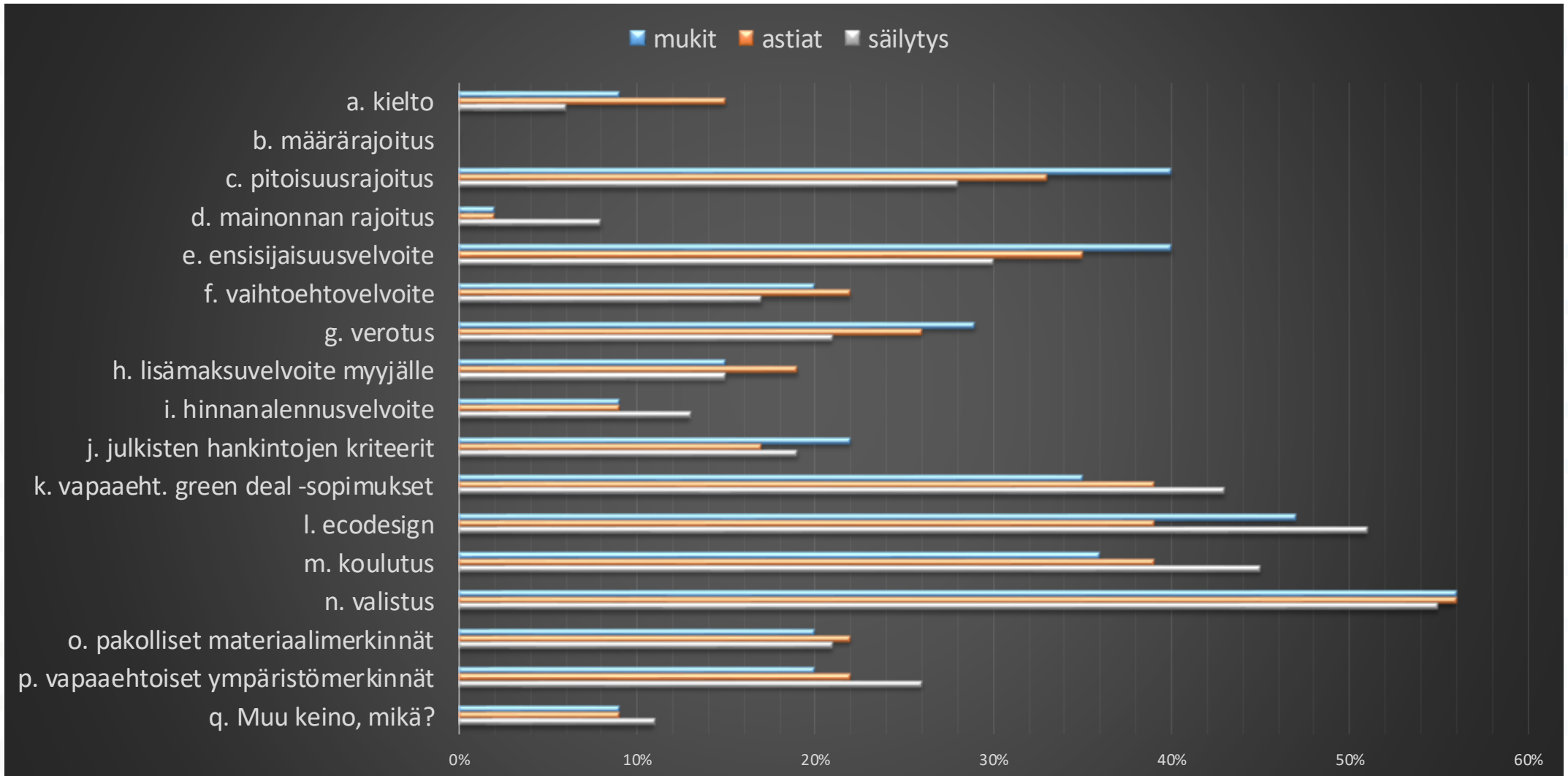
Kysely – huonoin ohjauskeino?

Kysely – paras ohjauskeino?

Kysely – paras yhdistelmä?

Esiin nousseita kommentteja

- **Pantilliset mikit tapahtumissa ?**
- **Onko realistisia vaihtoehtoja kertakäyttötuotteille markkinoilla olemassa ?**
- **Muoviroska vs. ympäristövaikutukset kokonaisuutena ?**
- Tulisiko puuttua ensisijaisesti roskaamiseen ?
- Kierrätyskelpoisten pakkausten suosiminen keinona ?
- Fossiilinen vs. biomuovi ?
- Vastuu tuotteesta valmistajalla (koska tuntee asian parhaiten) ?
- Vesipohjaiset dispersiobarrierit ja PHA –materiaalit ?
- Ylipakkaamisen vähentäminen ?
- Kierrätysosaaminen vientituotteeksi ?
- Vaikuttaisiko muovin määrällinen vähentämistavoite ruokahävikkiin lisäävästi ?
- Muovin vähentäminen painon mukaan laskettuna ? (onko jotenkin eri kuin pitoisuusrajoitus)
- Kyselyssä green deal aavistuksen suosituimpi elintarvikepakkauksille kuin juomamukeille. Tulisiko tämän ohjata mahdollisen diilin sisältöä ?

Vaihe 2: Kohdennetut haastattelut

S Y K E

Kohdennetut haastattelut

- Pakkausten valmistajat
- Tukkuliikkeet
- Tutkijat
- Yritysten etujärjestöt
 - Pakkausten valmistajat, elintarvikeala, kaupan ala
- Järjestöt

Haastattelujen teemat

- Muovia sisältävien tuotteiden käyttö
 - Nykytila
 - Vähentämistoimet: toteutetut ja suunnitellut
 - Kannustimet, kokemukset, vaikutukset, asiakaspalaute
- Muovin korvaaminen
 - Nykyiset, käytössä olevat ja suunnitellut/tutkitut uudet materiaalit
 - Kokemukset
 - Ympäristö-, kustannus- ym. vaikutukset
- Ohjauskeinot: toteuttamiskelpoisuus, kohdentaminen
 - ”Pakottaminen” vs. markkinaehtoisuus
 - Määrällisten vähentämistavoitteiden asettaminen
 - Green deal

Haastattelussa esiin tullutta

- Monissa elintarvikepakkauksissa muovia on vaikea korvata, tarvitaan vähintäänkin ohuen kalvon verran (mm. tiiviys)
 - Esitetty muutamia uusia innovaatiota, joissa nestettä läpäisemätön kalvo ei olisi muovia, asiaa selvitetään
- Yritykset jo omaehtoisesti vähentäneet ”perinteisen” muovin käyttöä tuotteissaan ja kehittäneet vaihtoehtoisia tuotteita, myös asiakkaat toivoneet näitä
 - Tehty myös elinkaarianalyysejä
- Mahdollisuudet korvata kertakäyttöisiä muovipakkauksia uudelleen käytettävillä ?
- Kierrätettävyys: esim. pahvimukeissa on ohut muovikalvo, mutta ne voi toimittaa pahvinkeräykseen eli ei siis ongelma pahvin kierrätyksessä ?

Haastattelussa esiin tullutta 2

- Kysyntää ja tarjontaa vaihtoehdoille on kautta linjan (elintarviketeollisuus, kauppa, ravintolat)
- Siirtymä voi tapahtua markkinaehtoisesti ja jopa nykyisiä ratkaisuja edullisemmin (kunhan vaihtoehdot skaalautuvat); julkisen vallan toimien pitää kuitenkin tukea tätä siirtymää, ei vaikeuttaa
- Keinojen kohdistus pahimpaan eli styroksiseen rasiaan
- Tarvitaanko uusi tuottajavastuuluokka hybridiratkaisuille, joissa merkittävästi vähemmän muovia
- Direktiivin täytäntöönpanon sisältöä toivotaan mahd. nopeasti, sillä vie aikansa muuttaa tuotantoa ja pakkaukset tilataan hyvissä ajoin etukäteen

Muuta kyselyssä ja haastatteluissa esiin nousutta

- Direktiivien määritelmien ja soveltamisalan epäselvyys
- Muovin leimaaminen kategorisesti ”pahikseksi”
- Lähtökohtana pitäisi olla **ympäristövaikutukset kokonaisuudessaan**: kaivataan analyysejä
 - Vaihtoehtoisia, uusiutuvista raaka-aineista valmistettuja tuotteita kehitetty etenkin ilmasto- (ja kiertotalous) näkökulmasta, SUP-direktiivi ei huomioi tätä → jo saavutettu ympäristöhyöty jää huomiotta
- Muovilla ylivoimaisia ominaisuuksia, sitä on vaikea korvata kaikilta osin (hygieniakysymykset, läpäisevyys, keveys, työstettävyys...)
- Kokonaan muovista valmistetut vs. korvaavista materiaaleista valmistetut pakkaukset
 - Usein halvempia, koska tuotanto nopeampaa
 - Kevyempiä (→ esim. kuljetusten päästöt)

Keskustelunaiheita

- Mitä ja miten kulutuksen vähentämistoimia on jo toteutettu tai suunnitteilla?
 - Kannustimet, kokemukset, vaikutukset, asiakaspalaute
- Mitä korvaavia pakkauksia/astioita on jo käytössä ja mitä kokemuksia (esim. vaikutukset, asiakaspalaute) näistä on?
- Määrällisen tavoitteen asettaminen: mille ja mihin tämä/nämä pitäisi kohdentaa?

Hankkeen jatko

- Vaiheen 2 täydentäminen
- Vaiheen 3 toteutus: vähentämistoimien vaikuttavuuden, vaikutusten (ympäristö, taloudelliset, hallinnolliset) ja toteuttamiskelpoisuuden arviointi, aineistona lähinnä
 - muutamien Euroopassa toteutettujen kokeiluhankkeiden tulokset (mm. kertakäyttömukit)
 - vaikutusten arviointiin (ml. arviointimenetelmät) liittyvät julkaisut (kv-artikkelit ja –raportit)
 - kertakäyttöisten (artikla 4) ja uudelleenkäytettävien pakkausten kokonais-ympäristövaikutuksia koskevat tutkimukset ja yritysten elinkaaritarkastelut (mikäli saatavilla)
- Hanke päättyy 31.8.2020 mennessä